

**PODLASKI WOJEWÓDZKI
KONSERWATOR ZABYTEKÓW
DELEGATURA w ŁOMŻY
18-400 Łomża, ul. Nowa 2
tel./fax 86/216-34-08**

Ł.5183.3.2022.IT

Prezydent Miasta Łomża

Odpowiadając na wniosek z dnia 27.04.2022 r. w sprawie wydania zaleceń konserwatorskich, o których mowa w art. 27 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz.U. z 2022 r. poz. 840), w związku z wykonywaniem dokumentacji technicznej rewitalizacji Parku Jakuba Wagi w Łomży – informuję, że **sformułowanie prawidłowych zaleceń oraz prowadzenie prac projektowych wymaga opracowania inwentaryzacji zieleni oraz dokumentacji studialnej**, ponieważ dokumenty znajdujące się tutaj urządzenie są niewystarczające do prawidłowego rozpoznania zabytku. Brak jest aktualnej inwentaryzacji zieleni. Również historia zabytku, a w szczególności analiza „ewolucji układu przestrzennego” w dokumentacji ewidencyjnej parku nie została oparta na żadnych archiwalnych materiałach kartograficznych i ikonograficznych (Ewidencja parku zabytkowego w Łomży przy ul. Wojska Polskiego., Doda S., Nietupski T., 1983 r., m-pis).

Materiał wyjściowy do opracowania inwentaryzacji i dalszych prac studialnych i projektowych stanowi **mapa zasadnicza**, która powinna zawierać treści dotyczące cech kompozycji parku. Kolejnym wymaganym dokumentem jest **inwentaryzacja szaty roślinnej** wykonana na mapie zasadniczej w skali 1:500. W celu właściwego rozpoznania układu przestrzenno-kompozycyjnego założenia parkowego następnym krokiem winno być postępowanie studialne, oparte na aktualnej inwentaryzacji, kwerendzie archiwalnej i bibliotecznej, zakończone opracowaniem **studium konserwatorsko-historycznego**.

Standardy konserwatorskie dotyczące projektowania i prowadzenia prac konserwatorskich i restauratorskich w zabytkowych parkach i ogrodach zostały określone w dokumentach stanowiących załączniki do pisma Generalnego Konserwatora Zabytków z dnia 6 marca 2019 r., DOZ.6521.14.2019.DJ, opublikowane w Kurierze Konserwatorskim Nr 19 z 2020 r. i dostępne na stronie nid.pl/standardy/standardy_konserwatorskie:

1. Zalecenia do wykonywania mapy zasadniczej na potrzeby opracowania dokumentacji studialno-projektowych z zakresu konserwacji i restauracji parków i ogrodów (...) wpisanych do rejestru.
2. Zalecenia do inwentaryzacji szaty roślinnej w parkach i ogrodach (...) wpisanych do rejestru.
3. Zalecenia do opracowania projektu gospodarki drzewostanem (...) wpisanych do rejestru.

oraz w dokumentach stanowiących załączniki do pisma Generalnego Konserwatora Zabytków z dnia 19 listopada 2021 r., DOZ-KiNK.070.15.2021.WJ-KP, dostępne na stronie nid.pl/standardy/standardy_konserwatorskie:

1. Zalecenia do opracowania dokumentacji studialnej (...)
2. Zalecenia do wykonania projektu koncepcyjnego (...)
3. Zalecenia do opracowania projektu budowlanego (...)
4. Zalecenia do opracowania projektu wykonawczego z zakresu zieleni(...)
5. Zalecenia do opracowania projektu gospodarki drzewostanem (...) – uzupełnienie zaleceń z 2019 r.

Park miejski im. Jakuba Wagi w Łomży, d. ogród spacerowy w Łomży został wpisany do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Łomży z dnia 1985-12-17, L. dz. KL.WKZ-5340/24/85. Z treści decyzji o wpisie do rejestru wynika, że przedmiotem ochrony jest kompozycja parku oraz drzewostan.

Powyższa decyzja, choć wydana na podstawie nieobowiązujących obecnie regulacji dotyczących ochrony zabytków, pozostaje ważna z mocy art. 142 obowiązującej ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a park miejski pozostaje zabytkiem wpisanym do rejestru w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wpis do rejestru zabytków stanowi prawną formę ochrony zabytków, której mowa w art. 7 pkt 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Na podstawie art. 6 ust. 1 lit. g ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami park miejski im. Jakuba Wagi w Łomży jest zabytkiem nieruchomym, który podlega ochronie i opiece, bez względu na stan zachowania.

W obowiązującej ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, poza ogólnie sformułowanymi zasadami ochrony (art. 4) i opieki nad zabytkami (art. 5) brak definicji zabytkowego parku czy ogrodu określającej przedmiot i zakres ochrony. Obok przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dokumentem regulującym zasady utrzymania, ochrony, konserwacji i restauracji ogrodów historycznych jest Międzynarodowa Karta Ogrodów Historycznych, tzw. Karta Florencka przyjęta w 1981 r. przez Międzynarodowy Komitet ICOMOS-IFLA ds. Ogrodów Historycznych. Karta Florencka definiuje ogród historyczny (w tym park) jako kompozycję architektoniczno-roślinną, obejmującą rozplanowanie wraz z rzeźbą terenu, zespoły roślinne (rodzaje, rozmiary, grę kolorów, ich zgrupowanie i wysokość), elementy konstrukcyjne i dekoracyjne, wody ruchome i stojące.

Z powyższej definicji wynika przedmiot i zakres ochrony w odniesieniu do zabytkowych parków i ogrodów oraz zakres zainteresowania konserwatorskiego w przypadku ich konserwacji i restauracji.

Na potrzeby niniejszego postępowania przeprowadzono dodatkową kwerendę archiwalną i biblioteczną w tut. urzędzie, w Archiwum Państwowym w Białymstoku Oddz. w Łomży, a także w zasobach internetowych. Na jej podstawie ustalono, że w historii parku miejskiego w Łomży można wyróżnić kilka etapów:

Park, zwany wówczas ogrodem miejskim spacerowym/publicznym ogrodem spacerowym, został założony na początku l. 40 XIX w. na gruntach przekazanych Kasie Ekonomicznej w Łomży przez Bractwo Różańcowe. W l. 60 XIX w. park powiększono o działki położone wzdłuż ul. Nowogrodzkiej i o ogrody księży mansjonarzy, sąsiadujące od zachodu z ogrodem spacerowym.

W l. 40 XIX w. park był tylko „okopany”, a w l. 50 został ogrodzony („osztachetowany”), w pierwszej kolejności od frontu, czyli wzdłuż ob. ul. Wojska Polskiego, zbudowano dom ogrodnika. W l. 60 wykonano nowe nasadzenia (m.in. żywopłoty wzdłuż ogrodzenia), naprawiono lub wymieniono wyposażenie (ławki i altanki).

Na planach Łomży z lat 70 XIX w. park określony został jako „angijski sad” (ogród angielski). Park założony został na planie nieregularnego pięcioboku. Jego granice, tak jak obecnie wyznaczały ulice Nowogrodzka, Ogrodowa i Wojska Polskiego, ale powierzchnia parku była mniejsza w stosunku do obecnej o część w narożniku pn.-wsch. Rozplanowanie parku charakteryzował nieregularny układ wijących się swobodnie alejek.

Na początku XX w. park był ogrodzony ogrodzeniem z metalowych, kutych ozdobiście przęsł na murowanej podmurówce i czworobocznych murowanych filarach oraz okazałą bramą główną w narożniku pd.-wsch. (ul. Wojska Polskiego – Ogrodowa). Pozostałości tego ogrodzenia w formie niskiego murku przetrwały do lat 80-90 XX w.

Na planach Łomży z lat 20 XX w. powierzchnia i granice parku pokrywają się z obecnymi, co oznacza, że został on powiększony o ww. część w narożniku pn.-wsch., przez co plan parku zyskał obecny kształt

nieregularnego czworoboku. Układ alejowy został zgeometryzowany, składał się z prostych alejek zbiegających się promieniście w części środkowej, z drugiej strony połączonych alejami wytyczonymi wzdłuż granic parku. Centralna część miała kształt półkola opartego o aleję poprowadzoną od wejścia w narożniku ul. Ogrodowej i Wojska Polskiego przecinającą osiowo park.

Plany z końca lat 30 XX w. i późniejsze dokumentują kolejną zmianę rozplanowania. Zredukowano część alejek zbiegających się w części centralnej, pozostawiając tylko te wyprowadzone z narożników czworobocznego planu parku oraz na osi wsch.-zach. W części środkowej, gdzie zbiegały się promieniście aleje parkowe, wytyczono kolisty klomb, z którego wyprowadzono trzy ścieżki biegnące po okręgach.

W latach 50 XX w. wykonano dodatkowe wejścia w ogrodzeniu i na osi pn.-pd. wytyczono nową aleję łączącą ul. Nowogrodzką i Wojska Polskiego. Pod koniec lat 60 XX w. na centralnym klombie ustawiono pomnik Jakuba Wagi. Na przełomie lat 60 i 70 wyasfaltowano aleje i ustawiono latarnie parkowe.

W tym miejscu wypada również zauważyć, że park posiada dość obfitą dokumentację ikonograficzną w postaci fotografii archiwalnych obejmujących praktycznie całe ubiegłe stulecie, które mogą być źródłem informacji dotyczącym historycznego wyglądu poszczególnych części założenia i ich wyposażenia.

Z konserwatorskiego punktu widzenia planowana „rewitalizacja” parku winna służyć wyeksponowaniu i przywróceniu historycznej kompozycji założenia rozwijanej od lat 40 XIX w. po czasy współczesne. Kompozycję tę tworzy nie tylko rozplanowanie, lecz również – zgodnie z definicją zawartą w Karcie Florenckiej - rzeźba terenu, zespoły roślinne (rodzaje, rozmiary, grę kolorów, ich zgrupowanie i wysokość), elementy konstrukcyjne i dekoracyjne, wody ruchome i stojące. Dopiero rzetelne opracowanie studialne oraz inwentaryzacja szaty roślinnej mogą stanowić podstawę do dalszych rozstrzygnięć w kwestiach podniesionych we wniosku o wydanie zaleceń odnośnie do odtworzenia niezachowanych elementów historycznych (bramy, amfiteatru), wprowadzenia nowych elementów (plac zabaw), czy dopuszczalnych zmian (przeniesienia pomnika J. Wagi) i uzupełnienia szaty roślinnej.

Reasumując, szczegółowe zalecenia konserwatorskie mogą być wydane po uzupełnieniu wniosku o dokumenty, o których była mowa na wstępie.

Z up. Podlaskiego Wojewódzkiego
Konserwatora Zabytków

Irena Iwaniuk
p.o. Kierownika Delegatury
[Dokument podpisany elektronicznie]

Sprawę prowadzi: I. Targ/I. Iwaniuk

Informacja o przetwarzaniu danych osobowych

Administratorem podanych danych osobowych jest Podlaski Wojewódzki Konserwator Zabytków, reprezentujący Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Białymstoku, z siedzibą przy ul. Dojlidy Fabryczne 23, 15-554 Białystok, tel.: 85 74 12 332, e-mail: sekretariat@wuo.bialystok.pl.

We wszelkich sprawach związanych z przetwarzaniem danych osobowych możesz skontaktować się z naszym Inspektorem Ochrony Danych dostępnym pod adresem e-mail: iod@wuo.bialystok.pl.

Szczegółowe informacje dotyczące przetwarzania danych osobowych można odnaleźć na naszej stronie internetowej w zakładce RODO.

